

KOERU KOOL 260AASTANE

Arhiivifondi «Eesti Evangeeliumi Luteriusu Kiriku Konsistooriumi» 1728. aasta kirikuvisitatsiooni protokollist lähtudes tegutses kool Koeru (st Marien-Magdalenen) kirikukonnas 1727. aastast.

Seega möödub käesoleval aastal 260 aastat koolihariduse algusest Koerus.

Toetudes L. Andreseni raamatu «Eesti kooli vanem ajalugu» andmetele, töötas ka 1740. aastal üks kool Koeru kihelkonnas.

1816. aasta talurahvaseadus kiirendas rahvakoolide arengut, sest selle seaduse kohaselt oli kogukonna kohuseks iga 1000 hinge kohta kool ehitada ja ülal pidada.

On teada, et 1835. aastal oli Koeru kihelkonnas juba kaks kooli — Norra ja Merja.

1843. aastal loodi kihelkonda juurde veel neli kooli, teiste hulgas ka Aruküla vallakool Tudre külas. 1850. aastal oli Koeru kihelkonnas juba 13 kooli 371 õpilasega (212 poissi ja 159 tüdrukut). Õpetati lugemist, kirjutamist, rehendamist, piiblit, katekismust, vene keelt ja geograafiat. Esimese koolmeistri nimet pole teada. 1843/44. õppeaastal asus Aruküla vallakooli tööle Toomas Lindermann. Pikemat aega (1871—1892. aastani) töötas Tudres koolmeistrina Hans Mattisen.

1869. aastal asutati Sandhofi mõisas saksakeelne kaheksaklassiline Koeru Kihelkonna Elementaarkool, mõeldud oli nii poistele kui tüdrukutele. Lisaks piiblit loole ka üldainetele õpetati seal tütarlastele ka käsitööd, õmblemist, heegeldamist ja sukakudumist.

1874. aastal rajati Sandhofi mõisa lähedale eestikeelne Koeru Kihelkonnakool. Selles õppisid ainult poisid. Koolimaja on säilinud (Väinjärve tee 13). Koolijuhataja oli Wilhelm Duglas, kes oli varem töötanud Aruküla vallakoolis. Koeru Kihelkonna Elementaarkoolis ning hiljem ka Aruküla mõisakoolis. Wilhelm Duglas asutas Koeru kihelkonna koolide õpetajatest pasuna- ja laulukoori ning käis nendega Tartus laulupeol esinemas.

1879. aastal loodi Aruküla mõisa kool. Algul õpetati lapsi mõisa moonakate maja peretoas. 1899. aastal, kui ehitati koolimaja Aruküla mäele, kolis kool sinna. Praegu tähistab koolimaja kohta mõni alles jäänud õunapuu. Esimene koolmeister oli Mart Pallo.

1913.—1917. aastani õppis Aruküla mõisa koolis praegu Koerus elav Martin Ahe. Ta meenutab: «Koolimajas oli üks suur klassituba ja õpetaja korter (kaks tuba ning köök). Õpilasi oli 25—30. Õpikud olid mõisa poolt. Õpetati piiblit, katekismust, rehendamist, lugemist ja geograafiat. Õppetöö oli vene keeles. Lupaeviti käisid koolis ka nooremad, keda valmistati kooliks ette, ning juba kooli lõpetanud, kes kordasid õpitut. Tuisuste ilmadega jäeti tütarlapsed ööseks koolimajja. Õpilased ise kütsid hagudega ahju ning pesid iga kahe nädala tagant koolimaja põrandat.»

Aruküla mõisa kool lõpetas oma tegevuse 1919. aastal õpilaste vähesuse tõttu.

1907. aastal asutas ühing «Deutsche Verein» Koeru saksa soost ja jõukamate talupoegade

TULE JÄLLE!

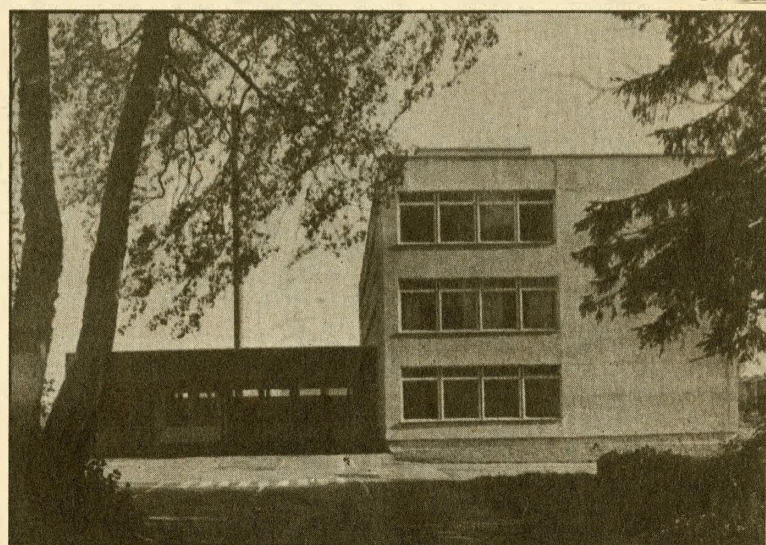
Tule jälle,
kes sa läksid kord ammu,
hinges hellus ja peod täis lilli.

Tule jälle
ja uuesti sammu
mööda parki, vana ja halli.

Tule jälle,
et otsida, leida
käest kadunud päevade lend.

Tule jälle,
et uuesti mõelda
hetkeks koolilapseks veel end.

HELE JALAKAS,
Koeru keskkooli abiturient

laste jaoks 2klassilise saksakeelse Saksa Elementaarkooli. Kool asus Jaani tee ääres Sarensi majas (praegune Tudelepa maja). Õpetajatena töötasid õed Alice ja Lully Kalpused.

1911.—1913. aastani õppis selles koolis maailmakuulsaks saanud kunstnik Eduard Wiiralt. Tema koolikaaslased, praegu Koerus elav Helgi Laidmaa ning Vaol elav pensionärist õpetaja Olümpiada Pikkpää, mäletavad teda vaikse, tagasihoidliku ning intelligentse noormehena. Ta armastas juba Koeru kooli päevil palju joonistada. Samuti armastas ta sportida, seades endale eeskujuks Lurichit.

1913. aastal keelati eesti soost õpilastel Saksa Elementaarkoolis õppimine. Kool töötas saksa soost õpilaste väikese arvuga 1916. aastani.

Eesti Haridusseltsi Koeru osakonda (asutati 1906. aastal) organiseeris 1908. aastal Koeru eesti õppekeelega 3klassilise erakihelkonnakooli (Haridusseltsi kool). See asus Paide tee ääres Rinnebergi majas (maja on hävinud).

Koeru pastor Haller nägi selles Saksa koolile võistlejat ja seepärast oli kirikus öelnud, et Haridusseltsi koolis õpivad hobusevargad.

Kihelkonnakooli juhatajaks sai endine Väike-Maarja kihelkonnakooli õpetaja Johannes Sõster, kes oli innukas kodu-uuri ja rahvaluule koguja. 1910.—1911. aastal oli selles õpetaja luuletaja Henrik Visnapuu. 1909.—1910. aastal oli kihelkonnakoolis õpetaja Peterburi Geograafia Instituudi kasvandik, maastikuteadlane, arvukate geograafiaõpikute autor ning Tartu ülikooli õppejõud Eduard Markus.

1913. aastal alustas Koerus Väinjärve teel (praegu Väinjärve tee 17) Meederi majas tööd Kroonu 2klassiline Algkool. Algklassid töötasid Peeter Lengi ning kõrgem jagu Schmidehelmi juhtimisel. Õppekeel oli vene keel. Kool muutus rahva seas

populaarseks. Siia tuldi ka väljastpoolt Koerut.

1913. aastal kooli revideerinud minister Kasso ja inspektorid jäid tööga rahule.

Kroonukooli õpilased esotsas õpetajate Peeter Lengi ning Ivan Pokroviga tervitasid 1917. aasta Veebruar- ja Oktoobrirevolutsiooni rongkäiguga läbi Koeru (tollase õpilase Martin Ahe meenutuse põhjal).

1918/19. aastal töötas Koerus kaks kooli — Koeru Algkool Peeter Lengi ja Koeru Kõrgem Rahvakool Elise Aroni juhtimisel. 1920. aasta 3. veebruarist sai kõrgema rahvakooli juhatajaks Julius Johanson (Elango).

1920. aasta 28. oktoobrist 2. novembrini kolisid mõlemad Aruküla mõisa. Kuna krahv Tollile jäi osa ruume teisel korrusel ja alumisel köök ning söögituba, oli tihti pahandusi kooli ja krahvi vahel.

1924. aastal ühendati algkool ja kõrgem rahvakool Koeru Alg- ja Täienduskooliks. Koolijuhatajaks sai endine Paide Gümnaasiumi õpetaja magister Oskar Paas.

Koeru 2aastane Täienduskool,

mis oli põllumajandus- ja majapidamiskool, andis hea üldhariduse, mis vastas gümnaasiumi esimeste klasside tasemele.

1922. ja 1923. aastal töötas Koeru koolis joonistusõpetajana maalikunstnik Paul Liivak, kes hukkus 1942. aastal Leningradi blokaadis.

Kaua aega on Koeru kooli direktor olnud Valdur Villand (1928—1947), Evald Lindsalu (1947—1954) ja Gunhart-Meelik Rundu (1954—1987). Õppekasvatustööd on juhtinud pikka aega õppealajuhatajad Anna Juur (1946—1960) ja Ruth-Milvi Mandri (1960—1987). Siit on saanud hariduse palju nimekaid ja tublisid inimesi kõikidelt elualadelt. Näiteks EPA rektor Nikolai Kozlov, TPI professor Johannes Aare, TRÜ õppejõud Tullio Ilomets, Rein Prank, skulptor Ernst Kirs, luuletaja Kalju Lepik, EKP Harju rajoonikomitee esimene sekretär Sulev Kont, Tartu rajooni ATK esimees Mart Avarmaa, kodukolhoosi «Majak» esimees Jüri Ilves, Koeru ART nr 2 peainseiner Ülo Sokmann jt.

NIINA ÖÖPIK,
ajaloõpetaja

Koeru Mittetäieliku Keskkooli õpetajad 1948. aastal. Esireas (vasakult): Valdur Villand (koolijuhataja 1928—1947); Linda Jaagusoc, Evald Lindsalu (direktor 1947—54), Anna Juur (õppealajuhataja 1946—1960). Tagareas: Hilja Reidma, Armilde Sarapuu, Efrosina Siidoja, Linda Lindsalu, Meta Ormus (kauaaegne asjaajaja), Linda Heinsoo.

Koeru kooli õpilasi 1917. aastast. Õpetajad A Eksta, P Lenk ja K Indrikson.